

SPIS TREŚCI

Polskie Kresy

Jarosław Szarek – Kresy są wszędzie 5

Paweł Skibiński – Polsko-ukraińskie walki o Lwów 1918–1919 9

Proces odzyskiwania niepodległości przebiegał szczególnie dramatycznie we Lwowie, ponieważ był on widowiskiem konfliktu polsko-ukraińskiego, a zarazem pierwszej z kilku wojen o granice.

Anna Zechenter – Polscy męczennicy za czerwonym kordonem 22

Kapłani przechodzili potajemnie przez granicę, by ratować chrześcijańską spuściznę i służyć wiernym na ziemiach przyłączonych w 1921 r. do Rosji Sowieckiej. Ilu poszło na Wołyń? Niepodobna podać liczby. Obejmowali opuszczone parafie po księżach aresztowanych i tych, którzy uszli sami lub w 1920 r. dołączyli do Wojska Polskiego, wycofującego się z Kijowa.

Andrzej Grajewski – Biskupi wygnańcy i Kościół na Kresach 41

Po II wojnie światowej ważną rolę w polskim życiu religijnym odegrały administracje apostołskie w Białymstoku, Drohiczynie i Lubaczowie, które musiały zorganizować struktury duszpasterskie we wschodniej części kraju oraz udzielać pomocy rodakom pozostałym w ZSRR.

Maria Kalczyńska – Kresy. Pamięć przeniesiona 52

Dziedzictwo polskich Kresów, choć rozproszone, przetrwało. Duża w tym zasługa ludzi i instytucji działających na emigracji.

Ks. Jarosław Wąsowicz SDB – Patriarcha kapłanów Wileńszczyzny. Ksiądz prałat Józef Obrembski (1906–2011) 67

Ksiądz Józef Obrembski był na Litwie niekwestionowanym autorytetem dla Polaków i wiernych innych narodowości. Nazywano go patriarchą kapłanów Wileńszczyzny.

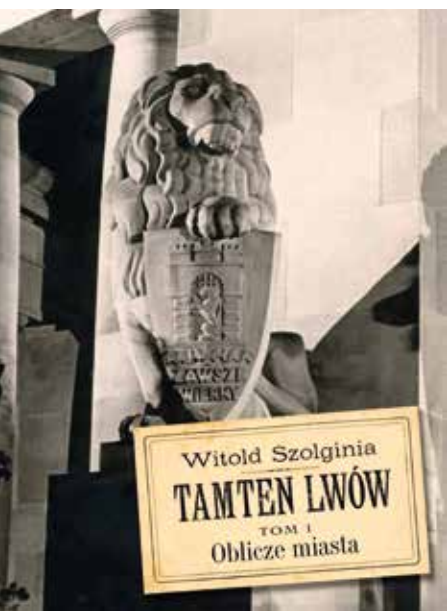
Piotr Olechowski – Juliusz Makarewicz w sowieckim Lwowie 77

Był twórcą Kodeksu karnego z 1932 r. (obowiązującego do 1969 r.), rektorem Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, senatorem RP. W 1945 r. został aresztowany i zesłany do obozu pracy w Krasnodonie. Zwolniony po kilku miesiącach, pozostał w sowieetyzowanym Lwowie.

Andrzej W. Kaczorowski – „O, mowu rudzinna, o, bałaku lwoski...” 85

Witold Szolginia (1923–1996) w swojej twórczości utrwalał pamięć o rodzinnym mieście gwarą lwowską – bałakiem. Przysługiwał mu zaszczytny tytuł barda Lwowa. Pisał: „Tak mi si dziś marzy, że jezdym wy Lwowi”.

Teresa Zawadzka – Postawiłam krzyż
na grobie dziadka 97

Wszystko, co piękne, szczęśliwe i wartościowe Teresa usłyszała w domu w języku polskim. A na ulicy i w szkole musiała mówić po ukraińsku lub rosyjsku. W tych językach często słyszała obelgi i wyzwiska.

Paweł Zielony – Wystawa Archiwum IPN „Rozkaz nr 00485. Antypolska operacja NKWD na sowieckiej Ukrainie 1937–1938” 106

Podpisane wyroki śmierci z lat 1937–1938 oraz postanowienia o zsyłce do Kazachstanu stanowią dowód zbrodniczej działalności sowieckiego aparatu represji.

Polskie rodziny

Agnieszka Łuczak – Skirmuntowie.
Saga kresowa 111

W ziemiańskim rodzie Skirmuntów znajdziemy m.in. pioniera przemysłu, zdolnego kompozytora i wysoko postawionego dyplomata.

Komentarze historyczne

Barbara Świtalska-Starzeńska – Generacja „niepokornych” (1863–1918) 121

Bohdan Urbankowski – Wstęp
do poetyki donosu 132

Wiedza o naszej historii i literaturze wciąż jest ułomna – i pozostanie taką, dopóki nie wydamy antologii donosu polskiego. Biorąc zaś pod uwagę, jacy pisarze byli zaangażowani w jej tworzenie i jak długo trwała ich „twórczość”, można założyć, że będzie to ewenement w skali świata.

Michał Krzyżaniak – Fotografowie
Powstania Wielkopolskiego 152

Wydarzenia w Wielkopolsce, zapoczątkowane 27 grudnia 1918 r. wybuchem Powstania Wielkopolskiego, mają bogatą dokumentację ikonograficzną. Dziejącą się historię utrwalili na kliszach liczni fotografowie cywilni i wojskowi.

Przemysław Wywiół – Dłużnik
legionowej przeszłości. Jan Paweł II
i żołnierze niepodległości 166

Sylwetki

Leszek Kędziora – Praca dla Polski.
Józef Franciszek Bazgier
(1887–1942) 174

Pisarze Niepodległości

Marek Klecel – Poeta tragiczny.
Jan Lechoń (1899–1956) 182

Kolegium:

dr hab. Adam Dziuba, dr Wojciech Frazik,
dr hab. Waldemar Grabowski, Adam Hlebowski
dr Milena Kindziuk, dr Kazimierz Krajewski,
dr Mariusz Krzysztofiński,
dr Sebastian Ligarski, dr Agnieszka Łuczak,
dr Marcin Majewski, dr hab. Filip Musiał,
dr Wojciech Muszyński, Jan M. Ruman,
dr hab. Krzysztof Sychowicz, Anna Zechenter

Redaguje zespół:

Wojciech Butkiewicz – sekretarz redakcji
(tel. 22 5818813,
wojciech.butkiewicz@ipn.gov.pl),
dr Filip Gańczak (filip.ganczak@ipn.gov.pl),
Jakub Gołębiewski
(jakub.golebiewski@ipn.gov.pl),
Romuald Niedzielko –
zastępca redaktora naczelnego
(romuald.niedzielko@ipn.gov.pl),
Jan M. Ruman – redaktor naczelny
(jan.ruman@ipn.gov.pl),
Andrzej Sujka (andrzej.sujka@ipn.gov.pl),
dr Barbara Świtalska-Starzeńska
(barbara.switalska-starzenska@ipn.gov.pl),
Piotr Życieński – fotoreporter

Sekretariat: Maria Wiśniewska
(tel. 22 5818819, maria.wisniewska@ipn.gov.pl)

Projekt graficzny: Sylwia Szafrąska
Projekt okładki i łamanie:
Katarzyna Dziedzic-Boboli

Korekta: Beata Stadryniak-Saracyn

Adres do korespondencji:
ul. Wołoska 7, 02-675 Warszawa

Druk:
LEGRA Sp. z o.o. ul. Albatrosów 10c,
30-716 Kraków

Na okładce: godło Rzeczypospolitej
na Bramie Ruskiej w Kamieńcu Podolskim,
umieszczone w 1770 roku. Fot. Jan M. Ruman

W winiecie: oryginalny orzełek
z czapki powstańczej, fot. Jarosław Wróblewski